

*Ищенко Андрій Володимирович,
професор кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук,
професор, заслужений юрист України
Ляшенко Дарина Андріївна, здобувач кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії внутрішніх справ*

ОСНОВА КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Вдосконалення досудового розслідування важко уявити без належного його наукового забезпечення. Стрижневе значення у оптимізації розкриття, розслідування та попередження злочинів має саме наукове криміналістичне забезпечення цієї багатоаспектної, складної діяльності. Тому у організації досліджень по науковому забезпеченню певної діяльності принципову роль відіграє правильне вирішення питання щодо вибору напрямів наукових пошуків, тем наукових досліджень.

Розвиток будь-якої галузі знання завжди пов'язується із визначенням перспективних напрямів наукового аналізу. Визначення напрямів наукових пошуків відбувається, принаймні, у два способи.

По-перше, це реалізація бачення конкретного вченого важливості, своєчасності та необхідності дослідження тієї чи іншої наукової проблеми чи прикладної задачі. У свою чергу мотивація такого підходу може бути викликана особистою зацікавленістю, бажанням пізнати невідоме чи намаганням

вдосконалити певну діяльність. У даному випадку можна говорити про ініціативний та, деякою мірою, інтуїтивний підхід до зосередження наукових інтересів. Не претендуючи на абсолютну достовірність, можна сказати, що більшість наукових досягнень у природничих і технічних науках до початку XX століття отримані дякуючи саме індивідуальній ініціативі конкретних науковців. У цьому відношенні можна назвати безліч прикладів. Йдеться про досягнення Л. Ейлера (1707-1783) у теорії музики, галузі диференціальної геометрії та теорії чисел [1, с.307-308], відкриття А. Нобелем (1833-1896) динаміту [2, с. 666-667], розробка О.С. Поповим (1859-1906) радіо [3, с.220], відкриття Д.І. Менделєєвим (1834-1907) Періодичного закону хімічних елементів [4, с.185], виділенням із плісені грибів О. Флемінгом (1881-1955) пеніциліну [5, с.71-72] та інші наукові здобутки.

По-друге, визначення напрямів наукових досліджень здійснюється виходячи із конкретних замовлень держави, відомства, конкретного підприємства, установи чи організації. Йдеться про плановий підхід до організації та проведення наукових досліджень. Він сформувався на межі XIX-XX століть, коли особливих темпів набуває розвиток економіки, промисловості, військової справи. Прикладів теж можна привести безліч - від необхідності вдосконалення систем управління до розробки нових літальних апаратів чи озброєння.

У сучасних умовах перевага у організації наукових досліджень надається плановому підходу. Це пояснюється необхідністю зосередження зусиль наукового потенціалу на вирішенні нагальних потреб суспільства, яке постійно видозмінюється, та прогнозуванні подальших шляхів його розвитку.

Зазначений принцип реалізується у наукових пошуках вітчизняних юристів. Про це свідчить практично повне оновлення на плановій основі законів у галузі конституційного, кримінального, цивільного, кримінального процесуального та інших галузей права. Звичайно, в руслі планових процедур здійснюється вибір та затвердження тем криміналістичних наукових досліджень. Підтвердженням сказаного може бути нормативне закріплення напрямів наукових досліджень у системі МВС України взагалі [6] та у Національній академії внутрішніх справ [7].

Своєрідність криміналістичної науки полягає у тому, що вона представляє собою систему знань про закономірності утворення (формування, виникнення), виявлення (встановлення), фіксації, вилучення, дослідження, оцінки та використання будь-якої інформації, придатної для перевірки чи встановлення будь-яких фактів, подій, явищ, а також про розробку прийомів, способів, методів, методик, технологій, інструментів, матеріалів, приладів та їх комплексів і інших засобів оптимізації роботи з такою інформацією [8, с.33].

Специфічність цієї галузі знання вимагає врахування певних обставин при виборі напрямів наукових досліджень. Серед них, на нашу думку, можна виділити наступні.

І. Напрями наукових криміналістичних розвідок можуть бути доволі розгалуженими та багатовекторними. Разом з тим, визначення конкретних тем досліджень повинно мати чітку правову спрямованість та витікати із юридичної сутності криміналістики та її змістовних характеристик. Мається на увазі відповідність тематики положенням, які сформульовані у системі криміналістичних знань (загальна теорія криміналістики, криміналістична техніка, слідча тактика, методика розслідування окремих видів злочинів, експертологія). Крім того, криміналістика через свою тактичну складову реалізує цілу низку положень, які закріплені у Кримінальному процесуальному кодексі України та стосуються організації і планування розслідування, використання спеціальних

знань у кримінальному провадженні, проведення слідчих (розшукових) дій тощо. Розробку проблем методики розслідування злочинів важко уявити без використання відповідних норм Кримінального кодексу України.

II. Окреслення тем криміналістичних наукових пошуків повинно спиратися на глибоке знання потреб слідчої та оперативно-розшукової практики, систематичне вивчення яких ще не набуло належного поширення. В той же час випадки цільового замовлення на глибоку наукову розробку певних проблем ще поодинокі та передбачають, здебільшого, підготовку практичних рекомендацій. Слід зазначити, що у сучасних умовах вибір теми нерідко залежить від вибору наукового керівника, коло інтересів якого не завжди співпадають із потребами практики.

III. Разом з тим, тема дослідження визначається не тільки повсякденними потребами практики боротьби зі злочинністю. Кожна наука «відчуває» потребу у самовивченні, встановленні власного стану, власного потенціалу для визначення можливостей, перспектив власного розвитку. З точки зору самовдосконалення криміналістики цілком обґрунтовано звертається увага на оптимізацію структури науки; конкретизацію її методів; історію становлення і розвитку криміналістики та криміналістичних установ та інших питань, які складають загальнотеоретичну, методологічну основу науки.

IV. Враховуючи стрімке розширення сфери використання криміналістичних знань за межами кримінально-процесуальної діяльності, бажано докласти зусиль до поглибленого наукового висвітлення реалізації можливостей криміналістики у інших галузях права та віддалених від боротьби зі злочинністю сферах суспільної практики. Йдеться про криміналістичне забезпечення захисту конституційних прав та свобод людини та громадянина, вирішення адміністративно-правових деліктів, питань цивільного, митного та інших галузей права. Цікавим видається дослідження проблем криміналістичного забезпечення діяльності адвокатських контор, нотаріатів, ломбардів, банків тощо. Криміналісти можуть надавати широку допомогу історикам, археологам, літературознавцям, мистецтвознавцям, представникам інших професій.

На наш погляд, визначення теми наукового дослідження має органічно поєднувати і нагальні потреби сьогодення і перспективи розвитку криміналістичної науки.

Список використаних джерел:

1. Храмов Ю. А. Физики. Биографический справочник. 2-е изд. - М.: Наука, 1983. - 400 с.
2. Нобель, Альфред. Новый энциклопедический словарь : в 48 томах (вышло 29 томов) . - СПб.,Пг.: 1911-1916. - т. 28. Нарушевич - Ньютон. - 800 с.
3. Храмов Ю. А. Попов Александр Степанович // Физики: Биографический справочник / Под ред. А. И. Ахиезера. - Изд. 2-е, испр. и дополн. - М.: Наука, 1983. - 400 с.
4. Периодический закон химических элементов // Энциклопедический словарь юного химика. 2-е изд. / Сост. В. А. Крицман, В. В. Станцо. - М.: Педагогика, 1990. - 429 с.
5. Харт М. 100 великих людей. - М.: Энциклопедия, 1998. - 162 с.
6. Перелік пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 роки (затверджено наказом МВС України від 16 березня 2015 р. № 275).

7. План проведення науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у Національній академії внутрішніх справ на 2016 рік.

8. Іщенко А.В. Криміналістика і сьогодення//Актуальні питання судово-експертного та техніко-криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів: Матеріали міжнародної конференції (17 червня 2010 р.) . - К.: Еліт Принт, 2010. - С. 30-34.